

СТАНОВИЩЕ

по дисертационен труд
за придобиване на ОНС „Доктор" в
област на висше образование 1. Педагогически науки,
професионално направление 1.2. Педагогика – научна специалност
„Специална педагогика“

от доц. д-р **Живко Жеков**, МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов"- Варна

Автор: **Борислава Веселинова Петрова**

Научен ръководител: доц. д-р **Генчо Василев Вълчев**

Научен консултант: доц. д-р **Милена Ивова Илиева**

Тема: „Параметри на специфичните трудности в ученето при ученици с комуникативни нарушения във II-IV клас“

Актуалност и значимост на изследователския проблем

Представеният дисертационен труд на Борислава Веселинова Петрова е посветен на проблем, който вълнува не само професионалистите в областта на специалната педагогика, но и обществото като цяло. Това е така, тъй като този проблем рефлектира на различни нива в образователната сфера.

Темата на дисертационния труд има безспорна актуалност не само на полето на българската наука, но и извън него. Тя обосновава необходимостта от прилагане на ранен скрининг и оценка на параметрите на специфични трудности в ученето и в частност – на дислексия, при учениците с комуникативни нарушения, за да се избегне задълбочаването на проблема.

Невъзможността за четене, съчетана със заекване, би могла да окаже значителни поражения върху психическото и емоционалното състояние на хората не само в училищна, но и в зряла възраст.

Все още няма единодушно становище относно факторите, предизвикващи специфичните трудности в ученето. Независимо от това, по отношение описанието на симптомите е направено достатъчно, за да може своевременно да се идентифицират децата с нарушения. Факт е, че специфичните трудности в ученето могат да се наблюдават във всички възрасти, но естествено най-силната им проява е в началните класове.

По формалните показатели – обем, структура, оформление и стил на изложение, дисертационният труд напълно удовлетворява изискванията към такъв род научни разработки.

Представен е на 147 стандартни компютърни страници, от които 139 научен текст, 10 страници литература и 13 страници приложения. Оформен е в увод, 3 глави, изводи, препоръки и заключение. Литературният списък включва 133 заглавия, от които 103 на английски език и 30 – на български. Резултатите са обобщени в 17 таблици и 32 фигури.

Оценка на теоретичния обзор.

Теоретичната част, в обем от 70 страници, е представена в една глава.

В нея авторът разглежда „1.1. Типология на комуникативните нарушения. Изследователски модели.“, където ни представя подробно класификациите на комуникативните нарушения според медицинския и лингвистично-поведенчески модел.

Направена е съпоставка с класификацията според модела на Американската речево-езикова-слухова асоциация (American Speech-LanguageHearing Assotiation – ASHA) и с класификация на комуникативните нарушения по модела на В. Матанова и Е. Тодорова.

В параграф „1.2. Специфични нарушения на способността за учене. Дефиниране на понятията“ ни е представена проявата и характеристиките на дислексията на базата на научните изследвания в областта на Международната асоциация за дислексия, която актуализира характеристиките на проявата и ги обособява в 4 групи: устен език, четене и затруднения при четенето, писмен език и други често срещани симптоми, които възникват при дислексия.

Докторантът отбелязва и трудностите при търсенето на оптимален инструментариум за ранно диагностициране на дислексията, който не може да бъде унифициран поради спецификата на отделните групи лица със специфични характеристики. Оценка на дислексичните прояви може да бъде направена още в предучилищна възраст, където невропсихологичните дефицити се открояват ясно и е възможно да се направи ранен скрининг, който да открие рисковите фактори и да се започне интензивна логопедична терапия, която да преодолее дефицитите до постъпване в училище.

В параграф 1.3. „Психолого-педагогическо функциониране в контекста на комуникативните нарушения, детерминиращи трудности в ученето“ се разглеждат аспектите на когнитивното развитие при децата в училищна възраст с акцент върху научните проучвания през последните 40 години, без да се направи преглед на това развитие при децата с комуникативни нарушения. Разгледани са развитието на конкретни мисловни операции, стратегиите за запомняне, емоционалните аспекти в начална училищна възраст, социалните аспекти, езиковите аспекти, фонетичното, лексикалното, морфологичното, синтактичното и прагматичното развитие на децата в норма. Представени са множество теории за развитието на гореспоменатите категории, но всичко това в контекста на развитието на децата в норма. По никакъв начин не е представено психолого-педагогическото функциониране в контекста на комуникативните нарушения.

Оценка на структурата и процедурата на изследване.

Във втора глава „Оценка на специфичните трудности в областта на четенето при ученици с прозодично нарушение заекване (операционализиране, подбор и разработване на инструменти) - докторантът прави обосновка на изследването, като подчертава, че за да се определят параметрите на нарушенията в ученето при ученици с комуникативни нарушения (заекване), е необходимо разработването и адаптацията на диагностичен инструментариум, който да бъде едновременно лесен и с висока степен на полезно действие за педагогическите специалисти с оглед постигане на обективни резултати.

На тази основа авторът формулира и целта на изследването - подбор, разработване и интегриране на инструментариум за оценъчно параметриране на специфичните трудности в областта на четенето при ученици с комуникативно нарушение заекване.

Обектът и предметът на дисертационния труд изискват прецизиране в съответствие с целта.

На базата на целта на изследването са формулирани задачи, чрез които да се постигне доказването на издигнатата хипотеза - че подборът, адаптирането и разработването на инструментариум с фокус върху прозодичното нарушение заекване допринася за пълноценното параметриране на оценка на специфичните трудности в четенето, чиято формулировка би било добре да се преработи.

Контингентът на изследването включва участници, диференцирани в две групи в зависимост от критериия субекти на образователния процес: ученици с комуникативно нарушение заекване в начална училищна възраст и педагогически специалисти.

Методиката на изследването е подробно описана и дава пълна яснота за извършените от докторанта действия и тяхната последователност. Подробно са представени процедурата на провеждане и критериите за оценка на резултатите.

Структурирането на експерименталния инструментариум в съдържателно отношение говори за добра диагностична ерудираност на докторанта и е една от положителните страни на труда.

Инструментариумът за изследване на педагогическите специалисти се изразява в попълването на анонимна анкета, целта на която е да се проучат нагласите и възможностите за идентифициране на специфичните трудности в процеса на учене при ученици с комуникативни нарушения (заекване). В изследването участват 221 лица с квалификация - учител, ресурсен учител, логопед, поради което те се приемат за целева група - респонденти на изследването.

Анкетата съдържа 11 въпроса, от които 8 са затворен тип с

опционен избор. Част от въпросите информират за наличието на неуспехи в ученето, за най-често срещаните трудности и тяхното конкретно проявление. Другата част са насочени към трудностите, които изпитват респондентите от трите професии в процеса на комуникацията с децата, а също така и за наличието на добри практики и методи за ранна оценка на дислексията.

Инструментариумът за изследване на параметрите на трудностите в ученето при учениците с комуникативно нарушение заекване представлява цялостно разработен модел за ранен скрининг и откриване на параметрите на трудностите при ученето – при ученици с комуникативно нарушение заекване. Моделът е адаптиран към българските образователни условия и включва модули от третото издание на подробния Тест на Кауфман за образователни постижения – КТЕА-3 (Kaufman & Kaufman, 2014) и модули от четвъртото издание на Тестовите за когнитивна способност на Woodcock-Johnson – WJ IV (Proctor, Mather, & Stephens, 2015).

В трета глава „Параметри на трудностите в четенето при ученици със заекване (емпирично изследване)“ е представен дизайнът на изследването. То е проведено в шест етапа: първи етап - разработване на анкетна карта за изследване на педагогическите специалисти; втори етап - избор на училища, в които да се проведе изследването на учениците; трети етап - изследване и оценка на четивната ефективност; четвърти етап - ревизия на критериите за допустимост на респондентите в следващите етапи на изследването; пети етап - изследване и оценка на когнитивните процеси на учениците, който се провежда от психолог; шести етап - констатиращо изследване. Използваните методи в процеса на изследване са: документален метод; анкетно проучване и наблюдение.

Изследването на учениците е проведено в рамките на 30 учебни дни през втория срок на учебната 2020/2021 година.

В експерименталното изследване вземат участие 183 ученици от II-IV клас на 7 училища на територията на град Стара загора.

Прави впечатление огромният брой на учениците с установено комуникативно нарушение заекване – 183, при което средно аритметично се разпределят по 26 деца във всяко училище. Бих казал, че това е тревожна статистика за разпространение на заекването в гр. Стара загора.

В параграф 3.2. фиг. 7 прави впечатление, че отговорите не съответстват на участниците в изследването, които са посочени по-горе в текста (221).

Анализът на резултати от изследването е представен в параграф 3.3., който включва три части.

В първата част са представени „Резултати от оценката на трудностите,

свързани с четенето на ученици с комуникативно нарушение заекване“. Представени и анализирани са и следните проби: буквено-звуково идентифициране; декодиране на думи; декодиране на квази думи; правопис; четене с разбиране.

Втората част - „Резултати от оценката на когнитивните процеси“, включва: фонологична осъзнатост; фонологична памет; правописна осъзнатост; бързо назоваване; работна памет.

Третата част „Резултати от изследването на педагогическия персонал“ ни дава конкретна информация за отговорите на участниците по всеки един от въпросите на анкетата.

Резултатите от изследването са представени в графичен и табличен вид за постигане на по-голяма прегледност. За тяхната систематизация са използвани програмните продукти Microsoft Excel и SPSS.

Направен е корелационен анализ с цел повишаване на обективността на резултатите за определяне на параметрите на трудностите в ученето на учениците с комуникативно нарушение заекване.

На базата на проведения обстоен анализ авторът формулира няколко извода и релевантни на тях препоръки.

Посочените в дисертационния труд теоретични и практико-приложни приноси приемам частично.

Представените публикации (общо 4, три самостоятелни и една в съавторство) са в контекста на докторската дисертация.

Авторефератът (в обем от 31 стр.) отговаря на изискванията за обобщено представяне на труда, но би било добре по-пълно да представя анализа на получените експериментални резултати с акцент върху изводите от тях.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ:

По своята актуалност и научно изпълнение дисертационният труд на Борислава Веселинова Петрова *„Параметри на специфичните трудности в ученето при ученици с комуникативни нарушения във II-IV клас“* отговаря на условията за придобиване на образователна и научна степен „доктор“ в професионално направление 1.2. Педагогика, научна специалност Специална педагогика.

Като изразявам положителното си отношение към теоретичната и диагностично-практическа стойност на дисертационния труд, предлагам на уважаемото Научно жури да даде *положителен вот* и да присъди на Борислава Веселинова Петрова образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 1. 2. Педагогика - Специална педагогика.

гр. Варна
21.12.2022 г.

доц. д-р Живко Жеков: